

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัย โดยแบ่งหัวข้อดังนี้

1. การพัฒนาอาชีพและความคงอยู่ในอาชีพ
  - 1.1 ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ
  - 1.2 ความคงอยู่ในอาชีพ
2. การส่งเสริมและการสนับสนุนในการประกอบอาชีพ
3. วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย
4. วัฒนธรรมชุมชนและการช่วยเหลือกันทางสังคม
- 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 น้ำหมักและน้ำคั้น ในวิถีชีวิตของชาวล้านนา : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
  - 5.2 วิธีการผลิตน้ำหมักและน้ำคั้นหมักเมืองกุย
  - 5.3 การเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตของหัตถกรรมพื้นบ้าน
  - 5.4 การศึกษาการคงอยู่ในอาชีพของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา
  - 5.5 เครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนชนบทภาคเหนือ
  - 5.6 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
  - 5.7 ความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนบนและการพัฒนารัฐกิจกาท่องเที่ยว

### การพัฒนาอาชีพและความคงอยู่ในอาชีพ

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 99) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการทำงานสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการของคนและพัฒนาตนเองโดยใช้ศักยภาพที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่นำไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายในชีวิตของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
2. เพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เป็นการหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวโดยมีรายได้เป็นเงินตราและค่าตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ
3. เพื่อจุดมุ่งหมายทางสังคม เป็นการสร้างสัมพันธภาพบุคคลในสังคมเป็นดั่งบั้งซึ่งถึงสภาพทางสังคมของบุคคลงานจึงมีความผูกพันกับชีวิตมนุษย์โดยที่งานมีอิทธิพลต่อคุณค่าและความหมายของชีวิต งานเป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์และงานนำมาซึ่งความสุขและความสำเร็จในชีวิต

### การพัฒนาอาชีพ

นวลศิริ เปาโลहित (2528, หน้า 11) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอาชีพว่า ถ้ามองงานตามหลักการพัฒนาการทางอาชีพจะมี 3 ขั้นตอนคือ

1. การรู้จักตนเองหมายถึงการที่บุคคลได้พิจารณาถึงความสามารถจุดเด่น ทักษะ ค่านิยม ความสนใจ ตลอดจนบุคลิกภาพของตนเองว่าเป็นอย่างไร การรู้จักตนเองนั้นสำคัญอย่างยิ่งต่อการเลือกอาชีพของบุคคลผู้ที่รู้ว่าตนเองเก่งทางการแสดงออก มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ย่อมมีความพึงพอใจกับอาชีพที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดอิสระ บุคคลที่รู้ว่าตนเองไม่ชอบทำงานเกี่ยวกับตัวเลขย่อมรู้สึกอึดอัด ที่ไปทำงานขลุกอยู่กับตัวเลขหรือบัญชี
2. การรวบรวมข้อมูลเป็นการได้รับความรู้ทางอาชีพ เช่น ลักษณะของอาชีพ การศึกษาที่จำเป็นที่จะก้าวเข้าไปสู่อาชีพนั้น ความก้าวหน้าของอาชีพนั้น ความมั่นคงของการประกอบอาชีพ ข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเลือกอาชีพ เพราะใช้เป็นตัวประกอบในการพิจารณาเพื่อก้าวไปสู่อาชีพนั้น
3. การเตรียมตัวเพื่อก้าวเข้าสู่ของโลกของงานอาชีพ เป็นการฝึกทักษะ ความรู้ที่จะก้าวไปสู่งานอาชีพนั้น ๆ

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 101) กล่าวถึงการพัฒนาทางอาชีพหมายถึงกระบวนการพัฒนาความเชื่อ ค่านิยม ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับโลกของอาชีพ การพัฒนาของบุคคลในด้านอาชีพจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกอาชีพ ตลอดจนการตั้งจุดมุ่งหมายของชีวิตและการทำงาน ซึ่งทฤษฎีการพัฒนาทางอาชีพ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มที่มุ่งความต้องการทางจิตวิทยา (Psychological Needs) ได้แก่ ทฤษฎีของฮอปพอก (Hoppock) ฮอลแลนด์ (Holland) และโรว์ (Roe)
2. กลุ่มที่มุ่งพัฒนาตนเอง ได้แก่ ทฤษฎีของกินสเบิร์ก (Ginzberg) ซูเปอร์ (Super) ไทด์แมน (Tiedeman) และโอฮารา (O'Hara)

### กลุ่มที่มุ่งความต้องการทางจิตวิทยา

ทฤษฎีความต้องการทางอาชีพของ ฮอปพอก (Hoppock, อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535) สามารถแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. คนเราเลือกอาชีพเพื่อสนองตอบความต้องการ เป็นความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจ ความต้องการที่หลากหลายของมนุษย์เป็นตัวที่กำหนดให้เขาเลือกอาชีพ
2. อาชีพที่เราเลือก มักจะเป็นอาชีพที่สามารถตอบสนองความต้องการที่สูงสุดของเราได้
3. การพัฒนาทางอาชีพเริ่มจากจุดที่บุคคลตระหนักว่ามีอาชีพบางอาชีพที่ทำให้เขาได้รับความพึงพอใจและสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้
4. สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าเรามีพัฒนาการเลือกอาชีพมากขึ้นอยู่กับเราเข้าใจการเลือกอาชีพของเราได้ดีเพียงไร สนองตอบตนเองได้มากเพียงไร
5. การเข้าใจตนเองทำให้เราได้ถึงสิ่งที่เราต้องการและรู้ว่าเรามีอะไรจะไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่เราต้องการ
6. ความรู้เกี่ยวกับอาชีพก็มีส่วนสำคัญ ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ
7. ความพึงพอใจในงานอาชีพเกิดจากการได้ประกอบอาชีพ ที่ตรงกับความต้องการของเรา
8. คนเราเมื่อเลือกอาชีพแล้วเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ถ้าเขารู้สึกว่าการเปลี่ยนอาชีพจะทำให้เขาได้รับการตอบสนองที่ดีกว่างานเก่า

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ ฮอลแลนด์ (Holland, อ้างแล้ว) แบ่งเป็นหลักใหญ่ 4 หลักคือ

1. มนุษย์ใช้อาชีพเป็นการแสดงออกทางบุคลิกภาพของเขา
2. เราทุกคนต่างมีความคิดบางอย่างเกี่ยวกับอาชีพทุกอาชีพ
3. บุคคลที่เลือกประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกัน ย่อมมีบุคลิกภาพที่คล้ายคลึงกัน
4. บุคคลที่เลือกอาชีพได้ตรงกับบุคลิกภาพของเขามักจะมีความพึงพอใจในอาชีพนั้น ๆ

และถ้าความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมทางงานอาชีพมากเท่าใด เขาย่อมจะมีความสุขมากในการทำงานมากขึ้นเท่านั้น

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของโรว์ (Roe, อ้างแล้ว) เขาได้เน้นความสำคัญของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมและความต้องการที่มีผลต่อการเลือกทิศทางการอาชีพของบุคคลดังนี้

1. พันธุกรรมเป็นตัวกำหนดและจำกัดการพัฒนาคุณลักษณะของบุคคล
2. วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ประกอบกับประสบการณ์เฉพาะตัวของบุคคลแต่ละคน เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนาของคุณลักษณะต่างๆ ที่ได้จากพันธุกรรม
3. ประสบการณ์ของความพึงพอใจหรือความคับแค้นใจในวัยเยาว์ จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการความสนใจของบุคคลและความพึงพอใจเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง
4. แบบแผนความสนใจที่เด่นชัด จะถูกกำหนดโดยพลังจิต
5. แรงจูงใจนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลนั้นขึ้นอยู่กับระดับความต้องการและความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการนั้น

#### กลุ่มที่มุ่งการพัฒนาตนเอง

ทฤษฎีพัฒนาการอาชีพของซูเปอร์ (Super, อ้างแล้ว) ซึ่งซูเปอร์ได้เสนอพื้นฐานทางทฤษฎีการพัฒนาการทางอาชีพไว้ ดังนี้

1. มนุษย์มีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความสนใจและบุคลิกภาพ
2. ความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทำให้เขาเหมาะสมกับอาชีพต่างกันออกไป
3. ความพึงพอใจของบุคคล ความสามารถ สถานการณ์ที่เขาดำรงชีวิตอยู่ ตลอดจนกระทั่งความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองเมื่อการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและประสบการณ์ ทำให้การตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสมอ
4. ชีวิตเป็นกระบวนการไม่หยุดนิ่ง
5. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนทางอาชีพของบุคคล คือระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ ความสามารถทางด้านสติปัญญา ลักษณะของบุคลิกภาพและโอกาสที่เขาจะได้รับประสบการณ์ทางอาชีพต่างๆ
6. การพัฒนาอาชีพ เป็นการพัฒนาทางจิตใจและร่างกาย ผสมไปกับกระบวนการแสดงออกของความคิดรวบยอดของบุคคล
7. การเข้าสู่อาชีพของบุคคล มักจะถูกกำหนดโดยกระบวนการประนีประนอมระหว่างตัวบุคคลกับตัวแปรทางสังคม

8. ความพึงพอใจในการทำงานขึ้นอยู่กับ ความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพและ ค่านิยมของเขามีโอกาสได้แสดงออกมากน้อยเพียงใดในงานที่ทำ และประสบการณ์ที่เขาได้รับจาก การทำงานสอดคล้องกับภาพพจน์ของตัวเองที่ต้งขึ้นมากน้อยเพียงใด

ทฤษฎีการพัฒนาการอาชีพของไทค์แมนและโอฮารา (Tiedeman & O'Hara, อ้างแล้ว)

ไทค์แมนและโอฮารา มองเห็นว่า การพัฒนาการทางอาชีพเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้การ ทำงานเป็นวิธีการแสดงออกทางบุคลิกภาพและเป็นการปรับตัวทางสังคม เขาได้อธิบายถึงความ สัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและอาชีพ ต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจ 2 ระยะคือ

1. ระยะคาดการณ์ล่วงหน้า คือ ขั้นสำรวจ ขั้นเห็นรูปแบบ ขั้นการเลือกและขั้นเจาะจงตัว เลือก เมื่อเลือกอาชีพได้แล้วก็ไปหารายละเอียดของอาชีพนั้น ๆ

2. ระยะการดำเนินงานตามแผนและการปรับตัวคือ ขั้นอุปมาน บุคคลก้าวเข้าสู่อาชีพ ที่วางเป้าหมายเลือกไว้ และอาจต้องปรับตัวโดยปฏิบัติตามกลุ่มอาชีพที่เขาปฏิบัติกันและขั้นหัวเลี้ยวหัว ต่อ เป็นขั้นที่บุคคลหาความสมดุลมั่นคงในงาน

#### ความคงอยู่ในอาชีพ

ซิมสัน (Simson, 1979, อ้างแล้ว) กล่าวถึงความคงอยู่ในอาชีพว่า สร้างขึ้นจากการศึกษาที่ จำเพาะของตนเอง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ต้องผ่านกระบวนการโดยเฉพาะและความคงอยู่นั้นจะสูงขึ้น เมื่อ ได้เข้าไปมีส่วนสัมพันธ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลนั้น ๆ ตามที่ได้ฝึกฝนมาในขณะเดียวกัน เทอเนอร์ (Turner, 1972, อ้างแล้ว) มีความเห็นว่าความคงอยู่ในอาชีพก็คือการยึดมั่นผูกพันกับบทบาท ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางอาชีพ ซึ่ง ดุสิต น้าฝน (2529, อ้างแล้ว) ได้กล่าวถึงการผูกพันวิชา ชีพและบทบาททางวิชาชีพมีข้อกำหนด คือบทบาททางวิชาชีพต้องการฝึกอย่างเป็นทางการจนเป็น ที่เชื่อถือว่าสามารถปฏิบัติบทบาทนั้นได้ การปฏิบัติตามบทบาทวิชาชีพต้องมีความชำนาญและทักษะ ในระดับสูง มาตรฐานอย่างน้อยถึงระดับที่ สมาคมวิชาชีพกำหนดไว้ ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับรากฐานและ ประสบการณ์วิชาชีพที่ฝึกฝนมาโดยมีการให้บริการลูกค้าและให้ความเชื่อถือลูกค้า นอกจากนั้นบทบาท วิชาชีพจะต้องผ่านการอบรมจากผู้อยู่ในสาขาวิชานั้นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้วิชาชีพเดียวกัน

## การส่งเสริมและการสนับสนุนในประกอบอาชีพ

องค์กรหรือหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งมีทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ได้แก่

1. ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ถนนทุ่งโฮเต็ล จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่ส่งเสริม พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมโดยร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่รับผิดชอบ 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง ลำพูนและแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการกำหนดงานการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคสนับสนุนดูแลและประสานการดำเนินงานตามเป้าหมาย แนวทางและมาตรการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมในภูมิภาค ให้บริการและจัดกิจกรรมให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้มีศักยภาพและขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ให้บริการและจัดกิจกรรมให้แก่อุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมในภูมิภาค เพื่อให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งดำเนินกิจกรรมและให้บริการดังนี้

1.1 การฝึกอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม โดยการสนับสนุนวิทยากร ในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน สำหรับราษฎรในท้องถิ่น ตามแผนงานและหลักสูตรเพิ่มทักษะรวมทั้งการจัดฝึกอาชีพในสถานที่สำหรับผู้สนใจในประเภทวิชาต่าง ๆ

1.2 การฝึกอบรมสัมมนาด้านเทคนิค

1.3 บริการเงินกู้ ในลักษณะเงินทุนหมุนเวียนในกิจการอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรมในวงเงินรายละ 20,000-500,000 บาท ระยะเวลากู้ 2-4 ปี ระยะเวลาปลอดหนี้ 2-4 เดือน โดยมีบุคคลหรือหลักทรัพย์ค้ำประกัน

1.4 บริการส่งเสริมการตลาด โดยการรับฝากแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของราษฎรและผู้ประกอบการที่ได้รับการส่งเสริม ในห้องแสดงผลภัณฑ์ ประสานงานเชื่อมโยงระหว่าง ผู้ซื้อกับผู้ผลิต รวมทั้งจัดนิทรรศการหรืองานแสดงสินค้าเพื่อส่งเสริมการตลาด

1.5 การให้บริการเฉพาะราย การให้บริการเทคนิควิชาการ ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงสายงานการผลิตและการลงทุน

1.6 จัดการฝึกอบรม ประชุม สัมมนาเพื่อพัฒนานุคลากรในภาคอุตสาหกรรม

1.7 การศึกษาวิจัยและพัฒนา

1.8 การนำผู้ประกอบการศึกษาดูงาน

1.9 การเผยแพร่

1.10 กิจกรรมสนับสนุน วิทยาการฝึกอาชีพ การให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการเงินกู้ การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนารัฐกิจอุตสาหกรรมในครอบครัว

2. ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีหน้าที่หลัก 4 ประการคือ

2.1 พัฒนาคุณภาพวัตถุดิบให้ทัดเทียมมาตรฐานสากลและค้นคว้าทดลองและส่งเสริมให้มีการนำเอาวัตถุดิบทางด้านอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาที่มีในประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

2.2 พัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาขนาดย่อมและขนาดกลางให้สามารถทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาดโลก

2.3 เพิ่มขีดความสามารถทางเทคโนโลยีการผลิตของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาทั่วประเทศ

2.4 เพิ่มจำนวนและยกระดับมาตรฐานช่างฝีมือในอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ

4. ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรม ภาคเหนือ

5. องค์การท้องถิ่น

6. สถานศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาในเชิงอนุรักษ์และพัฒนา

6.1 โรงเรียนสันป่าสัก อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

6.2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

6.3 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่

### วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย

ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2535) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมกับการทำงานว่า การกระทำของมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ ถ้าไม่ใช่เป็นการกระทำทางกายภาพและชีวภาพแล้วก็เป็นกระทำทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น การทำงานถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มิใช่ทำเองโดยอัตโนมัติ วัฒนธรรมจะกำหนดคุณค่าให้กับงาน แรงจูงใจที่จะทำงานและความหมายของการทำงานให้แตกต่างกันไป ข้อกำหนดทางวัฒนธรรมทำให้มนุษย์ในแต่ละสังคมมีความเชื่อ ความคิด ค่านิยม พฤติกรรม ตลอดจนการสั่งสอนอบรมในสมาชิกในสังคมรู้จักการทำงานไม่เหมือนกันคือแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างกันออกไปเช่นเดียวกับวัฒนธรรมการกิน การนอน

การแต่งงาน ระบบการทำงานของแต่ละสังคมจะถูกกำหนดความเป็นไปได้ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้การทำงานแตกต่างกันในเรื่องความเหมาะสมของปริมาณงาน ช่วงเวลาของการทำงาน อัตราการทำงาน กิจกรรมที่สามารถจะทำควบคู่ไปกับการทำงาน งานใดควรทำในที่ลับและงานใดควรทำในที่สาธารณะ งานใดเหมาะสมกับเพศหรือวัย มนุษย์มีพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการอบรมสั่งสอน เพื่อให้สมาชิกในสังคมรู้จักการทำงานที่แตกต่างกันออกไป เช่น สังคมในอเมริกันเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมที่เน้นการทำงาน มิใช่เหตุผลทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ทำงานด้วยเหตุผลอื่นด้วยเช่น ทำงานเพื่อตำแหน่งทางสังคม ทำงานตามประเพณี ทำงานเพื่อหน้าที่ ทำงานเพื่ออำนาจ ซึ่งคนอเมริกันคนที่ร่ำรวยมักจะทำงานที่หนัก แต่สำหรับสังคมไทยนั้น วัฒนธรรมการจะกำหนดทำที่ต่อการทำงานให้แตกต่างกันกล่าวคือค่านิยมการทำงานของคนไทยสามารถกล่าวได้ดังนี้

1. คนไทยส่วนใหญ่ต้องการการทำงานที่ไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ
2. คนไทยส่วนใหญ่ต้องการการทำงานที่ไม่ต้องรับผิดชอบ
3. คนไทยส่วนใหญ่ต้องการการทำงานที่ไม่ต้องเสี่ยง
4. คนไทยส่วนใหญ่ต้องการการทำงานที่อิสระ
5. คนไทยส่วนใหญ่ต้องการทำงาน

#### วัฒนธรรมชุมชนและการช่วยเหลือกันทางสังคม

ชุมชน หมายถึง แหล่งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกันที่มีขอบเขตแน่นอนในลักษณะของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค หรือเผ่าพันธุ์ซึ่งแหล่งดังกล่าวจะมีกลุ่มคนอาศัยร่วมกันแตกต่างกันด้วยอายุ เพศ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ อาชีพ แต่มีความเหมือนกันด้านวิธีการดำรงชีวิตวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ แล้วมีกิจกรรมร่วมกันแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบทำกันในสังคมซึ่งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2535, หน้า 33)

สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดเกณฑ์คุณภาพชีวิตของประชาชนของประเทศไทย เพื่อเป็นเครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาชุมชนแต่ละแห่ง ดังนี้

1. จำแนกตามขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร เช่น ชุมชนขนาดเล็ก ชุมชนขนาดกลาง และชุมชนขนาดใหญ่
2. จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจและประเภทการประกอบอาชีพ เช่น ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนชาวประมง



3. จำแนกตามลักษณะความคล้ายคลึงกันด้านวัฒนธรรม วิถีประเพณี เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์เช่น ชุมชนภาคเหนือ ชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนภาคตะวันออก ชุมชนภาคกลางและชุมชนภาคใต้ แม้กระทั่งชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม เช่น ชุมชนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

4. จำแนกตามลักษณะการปกครองของรัฐ เช่น เขตสุขภาพภิบาล เทศบาลตำบล เทศบาลเทศบาลนคร หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดและมหานคร

ศิริวัฒน์ นิเจนตร (2528, หน้า 7) ได้แบ่งชุมชนตามลักษณะของท้องถิ่นและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ออกเป็น 2 ชนิดคือ ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

1. ชุมชนชนบท มีลักษณะเป็นท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ โดยเฉพาะความเจริญทางด้านวัตถุซึ่งมีความลำบากในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านคมนาคมหรือการขนส่ง ส่วนใหญ่จะมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เช่น หมู่บ้านชาวไร่ หมู่บ้านชาวสวน หมู่บ้านชาวนา ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเล็ก ๆ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมหรือเลี้ยงสัตว์และตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ไม่แออัด อาจมีครอบครัวขนาดใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกหลายรุ่นด้วยกันคือตั้งแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย จนถึงหลานเหลน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ คือมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเหมือนเครือญาติ สภาพความเป็นอยู่คล้ายคลึงกันคือ มีอาชีพเหมือน ๆ กันมีฐานะเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ นับถือศาสนาเดียวกันมีการเคลื่อนย้ายที่อยู่หรือเปลี่ยนหน้าที่การงานน้อย

2. ชุมชนเมืองมีลักษณะเป็นบริเวณที่มีความเจริญทางวัตถุสูงมาก และจำนวนประชากรแออัด สมาชิกในชุมชนมีอาชีพที่แตกต่างกัน ทำให้มีความแตกต่างในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม ศาสนาและวิถีชีวิต การปกครองชุมชนเมืองจะยึดถือระเบียบและกฎหมายอย่างเข้มงวด ลักษณะที่อยู่อาศัยจะตัดแปลงจากธรรมชาติให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนเช่นการสร้างตึกสูง ๆ และมีปัจจัยพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างมากมาย ซึ่งคนในชุมชนเมืองมีอัตราการเลื่อนชั้นทางสังคมสูง มีการเปลี่ยนอาชีพและโยกย้ายที่อยู่หรือหน้าที่การงานมากกว่าคนในชุมชนชนบท ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเมืองเป็น แบบทุติยภูมิคือติดต่อสังสรรค์กันแบบเป็นทางการและขึ้นอยู่กับธุรกิจ หน้าที่การงานและผลประโยชน์ของแต่ละคน ขาดความสนิทสนมเป็นกันเอง

ความสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชนชนบทซึ่งเป็นแบบปฐมภูมิและเครือญาติ รู้จักกันอย่างกว้างขวางลึกซึ้งและมีโอกาสที่จะเป็นเครือญาติกันทั้งหมู่บ้าน การจัดลำดับความแตกต่างกันทางสังคมแทบจะไม่มีเลย การเลื่อนชั้นทางสังคมของคนในชุมชนชนบทมีน้อยถ้าเปรียบเทียบกับคนในชุมชนเมือง เพราะการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวแปรทางการศึกษา ความสามารถทางสมองและทางกาย เงื่อนไขทางด้านอาชีพการงาน ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับวาสนาบารมี ทางศาสนา

ทางความประพฤติ การเปลี่ยนอาชีพไม่บ่อยนัก เว้นแต่ปัจจุบันอาจมีการเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรม ไปสู่การเป็นลูกจ้างในเมืองหรือในโรงงานอุตสาหกรรม สิ่งที่ทำให้ชุมชนชนบทยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองคือการมีจารีต ประเพณีที่ยึดติดกันมานาน มีการติดต่อสัมพันธ์กันและความเป็นปึกแผ่นในสังคม โดยมีความเป็นปึกแผ่นชนน้อยกว่าคนในเมือง (ชัยณรงค์ พุฒนากร, 2540, หน้า 14)

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐวิ ทสรฐ (2538) ได้ทำวิจัยเรื่อง น้ำหม้อและน้ำคั้นในวิถีชีวิตของชาวล้านนา : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการปกครองในอดีต รวมทั้งการพัฒนาให้จังหวัดเชียงใหม่มีความเจริญก้าวหน้า จนเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการท่องเที่ยวของภาคเหนือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นต่าง ๆ และวิถีชีวิตของชาวล้านนา รวมถึงการผลิตและการใช้น้ำหม้อและน้ำคั้น หมู่บ้านหนองควายและหมู่บ้านขุนแส ที่อยู่ใกล้เมืองได้พัฒนาทั้งรูปแบบ วิธีการและเทคโนโลยีไปมาก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ในเมือง ในขณะที่ชาวชนบทส่วนหนึ่งยังต้องการน้ำหม้อและน้ำคั้นในรูปแบบเดิม ก็ยังคงหาซื้อได้จากบ้านกวนและบ้านหม้อ ซึ่งความห่างไกลจากเมืองทำให้ได้รับผลกระทบจากความเจริญน้อยกว่า ในอนาคตน้ำหม้อและน้ำคั้น จะดำรงอยู่ในสังคมล้านนาได้ต่อเมื่อได้มีการสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสนับสนุนให้มีการศึกษาเกี่ยวกับน้ำหม้อและน้ำคั้นในประเด็นอื่น ๆ อันจะนำไปสู่การปลูกจิตสำนึกให้ชาวเชียงใหม่เห็นคุณค่าของการดำรงไว้ซึ่งน้ำหม้อและน้ำคั้น

อัครพงษ์ สัจจวาทิต, และคณะ (2527) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับวิธีการผลิตน้ำหม้อและน้ำคั้นเหมืองกุง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะชี้ขาดว่าหม้อน้ำและน้ำคั้น จะคงอยู่หรือตายจากวิถีชีวิตของคนไทยหรือไม่ ได้แก่ตลาด ตลาดหลักของหม้อน้ำและน้ำคั้นเหมืองกุง ได้แก่ชุมชนชนบทโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนบทในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน การล่มสลายของการผลิตและการใช้น้ำหม้อและน้ำคั้น จะเกิดขึ้นเร็วหรือช้าเพียงไรขึ้นอยู่กับว่าคนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านเหมืองกุงจะมีมาตรการใดมาแก้ปัญหาหรือไม่และมาตรการดังกล่าวเหมาะสมเพียงใด

บรรชกร กล้าหาญ (2538) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตของหัตถกรรมพื้นบ้าน จากการศึกษาพบว่า กลไกหลักที่มีผลต่อกระบวนการถ่ายทอดคือภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับนักการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตเพื่อครอบครองตลาด อีกทั้งภาวะความจำเป็นในการผลิตต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบผลประโยชน์และเกิดระบบธุรกิจการถ่ายทอดขึ้น อีกประการหนึ่งคือ กลไกทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้อง

กับระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชน ระบบค่านิยมของชุมชนและพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ (2535) ได้ทำงานวิจัยเรื่องการศึกษาการคงอยู่ในอาชีพของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา จากผลการวิจัยสรุปได้ว่าพฤติกรรมการทำงานของผู้ที่คงอยู่ในอาชีพ คือ พฤติกรรมที่มีความหมายในการทำงานพฤติกรรมที่รับผิดชอบทำงานด้วยความรับผิดชอบ ทำงานได้ถูกต้องและมีมาตรฐาน ทำงานด้วยความมานะพยายามและอดทน มีความมุ่งมั่นอนาคต คาดคะเนการณ์ไกล หวังผลในระยะยาวมากกว่าผลในปัจจุบัน ทำงานด้วยความสุขและสนุก ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ และจริงใจต่อลูกค้าและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และแรงจูงใจในการทำงานของผู้ที่คงอยู่ในอาชีพ ประกอบด้วย รายได้ ความสามารถในการทำงานได้สำเร็จ มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำมีบุคลิกภาพสอดคล้องกับงานที่ทำ แรงจูงใจต่าง ๆ เช่น ทำงานในท้องถิ่นเดิม เป็นอาชีพอิสระ บิดามารดาประกอบอาชีพนี้มาก่อนได้ลงทุนไปมากแล้ว และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการคงอยู่ในอาชีพ ได้แก่ รายได้ ความสามารถที่จะทำงานได้สำเร็จ งานมีความมั่นคง มีความพอใจกับงานที่ทำ มีความผูกพันกับงานที่ทำ ได้ทำงานท้องถิ่นเดิม

ชัยณรงค์ พุกยากร (2540, หน้า 85) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชนชนบทภาคเหนือ ผลงานวิจัยสรุปได้ว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชน เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ความสัมพันธ์ทางความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางการแลกเปลี่ยนความรู้กันและความสัมพันธ์ทางการซื้อขายสินค้ากันและกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือระหว่างกลุ่มเป็นแบบไม่เป็นทางการ มีการพบปะพูดคุยกันเสมอไม่มีขั้นตอนที่ตายตัวและมีการแลกเปลี่ยนความรู้และช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เช่น การเลือกซื้อและใช้วัสดุในการผลิตที่คุ้มค่า การเลือกแบบและออกแบบงานแกะสลักที่เหมาะสม รวมทั้งการซื้อขานสินค้าและปัญหาด้านการตลาด นอกจากการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มแล้ว กลุ่มยังได้รับและแสวงหาการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้อง

หทัยา เจียมศักดิ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอบางคนที จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่าท้องถิ่นต้องการให้จัดการเรียนการสอนเรื่องเครื่องปั้นดินเผาเพราะเป็นงานหัตถกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ได้แผนการสอนเรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น จำนวน 6 แผน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พฤติกรรมทางการเรียนของนักเรียนสูงอยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนเรื่องหัตถกรรมในท้องถิ่นส่วนมากมีความพอใจในการเรียน

วสันต์ ศิริพุด และพรทิพย์ เรือรธีรวิทย์ (2539) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนบนและการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลลบ แต่ยังไม่ถึงขั้นรุนแรงต่อศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทงและประเพณีของชาวเขาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อผลทางการค้ามากขึ้นเพื่อเป็นการเอานักท่องเที่ยวมากขึ้น จนต้องละทิ้งของแท้ดั้งเดิมไปบ้าง อย่างไรก็ตาม การที่เราจะเข้มงวดไม่ให้ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปแม้แต่น้อย คงเป็นไปได้ยากและเป็นการสวนกระแสโลกที่เป็นจริงที่สรรพสิ่งในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าการเปลี่ยนแปลงศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นภาคเหนือหากไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากของเดิมอย่างมากมายจนไม่เหลือสิ่งที่เป็นของดั้งเดิมเหลืออยู่เลยสังคมต้องยอมรับและสิ่งที่ท้องถิ่นต้องทำคือ ต้องปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าใจและมีความภูมิใจในศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่นาน ๆ